

Toimeentulotuen soveltamisohje 1.2.2012 alkaen

Hankasalmen kunta

SISÄLTÖ

1. TOIMEENTULOTUEN HAKEMINEN	2
1.1 Säännökset	2
1.2 Oikeus toimeentulotukeen ja toimeentulotuen rakenne	2
1.3 Hakemismenettely	3
1.4 Oleskelukunta	4
1.5 Toimeentulotuki tulevaa etuutta vastaan (TTL § 23) ja perintä (TTL § 21)	4
1.6 Toimeentulotuen suhde ehkäisevään lastensuojeluun ja vammaisille tarkoitettuihin tukitoimiin	5
2. TULOJEN JA VAROJEN HUOMIOON OTTAMINEN	5
2.1 Tulojen huomioon ottaminen	5
2.2 Omaisuuden ja varallisuuden huomioiminen	6
2.3 Tulojen jaksottaminen, takautuva toimeentulotuki ja tuloylijäämän siirtäminen	6
2.4 Tulot, joita ei oteta huomioon	7
3 PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT	8
3.1 Perusmenot	8
3.2 Asumismenot	9
3.4 Vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot	10
3.5 Työmatkamenot	11
3.6 Vankien käyttövarat	11
3.7 Velkajärjestely	11
3.8 Yksityiset avustukset tarpeenmukaiseen toimeentuloon	11
4 TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT	11
4.1 Lasten päivähoitomenot	12
4.2 Lasten luonapito	12
4.3 Lasten harrastusmenot	13
4.4 Kodinhankinnat	13
4.5 Vuokravakuus	13
4.6 Muuttokustannukset	13
4.7 Vaatemenot	13
4.8 Jäännösverot	13
4.9 Hautausmenot	13
5 OPISKELIJAT	14
6 TYÖTTÖMÄT	15
7 YRITTÄJÄT	15
8 ASEVELVOLLISET JA SIVIILIPALVELUSTA SUORITTAVAT	16
9. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	16

1. TOIMEENTULOTUEN HAKEMINEN

1.1 Säännökset

Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan jokaisen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Toimeentulotukeen on subjektiivinen oikeus silloin, kun sen myöntämisen edellytykset täyttyvät.

Kunnilla on lisäksi mahdollisuus antaa omia soveltamisohjeita toimeentulotuesta. Nämä ohjeet eivät saa kuitenkaan rajoittaa viranhaltijoiden harkintaa päätettäessä perheen tai yksilön oikeudesta toimeentulotukeen. Ne eivät myöskään saa olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Ohjeiden tarkoituksena on korostaa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista kunnassa. Harkinnanvaraisen toimeentulotuen linjauksia käsitellään myös aikuissosiaalityön viikoittaisissa tiimikokouksissa ja näitä linjauksia sovelletaan tämän ohjeen ohella käytännön työssä.

Toimeentulotukiasian käsittelyssä on huomioitava seuraavat säännökset muutoksineen:

- Laki toimeentulotuesta 1412/1997 muutoksineen.
- Asetus toimeentulotuesta 66/1998.
- Hallintolaki 434/2003.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta 812/2000.
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.
- Laki lapsen elatuksesta 704/1975.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.
- Sosiaali- ja terveysministeriön opas toimeentulotukilain soveltajille 2007:11

1.2 Oikeus toimeentulotukeen ja toimeentulotuen rakenne

Toimeentulotuki on toimeentulotukilain mukainen viimesijainen henkilön tai perheen välttämätöntä toimeentuloa turvaava etuus. Toimeentulotukea on oikeus saada, jos ei voi saada toimeentuloaan ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavoin. Toimeentulotukilakia muutettiin vuonna 2006.

Toimeentulotuen rakenne määriteltiin uudelleen jakamalla tuki perustoimeentulotukeen ja täydentävään toimeentulotukeen. Perustoimeentulotukeen oikeuttavina menoina huomioidaan toimeentulotuen perusosan lisäksi kohtuulliset asumiskustannukset, välttämättömät julkisen terveydenhuollon menot sekä työmatkamenot. Täydentävä toimeentulotuki kattaa erityismenoiksi kutsuttavat menot.

Asiakkaalle tehdään erikseen perustoimeentulotuen normilaskelma ja täydentävän toimeentulotuen normilaskelma. Mikäli perustoimeentulotuen laskelman perusteella ei ole oikeutta perustoimeentulotukeen, siirretään perustoimeentulotuen laskelman normiylijäämä mahdollisesta täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan.

Toimeentulotuen tarve arvioidaan yksilö- ja perhekohtaisen elämäntilanteen, taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen perusteella. Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaisissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. Pääsääntöisesti alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat.

Riittävä edellytys toimeentulotuen saamiseen on yleensä se, että henkilö tai perhe on joutunut tosiasialliseen elatukseen käytettävissä olevien varojen puutteeseen. Mitään henkilöryhmää ei voida jättää toimeentulotuen sovellutusalueen ulkopuolelle, vaan kunkin hakijan tuen tarve arvioidaan yksilö- ja perhekohtaisesti. Koska toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, selvitetään aina ennen tuen myöntämistä henkilön ja perheen mahdollisuudet saada toimeentulonsa turvatuksi muista tulonlähteistä, ensisijaisesti työ- ja yrittäjätuloista. Toimeentulotuen hakijoita tulee ohjata käyttämään heille kuuluvia ensisijaisia sosiaaliturvaetuuksia ja tarvittaessa neuvoa niiden hakemisessa. Ensisijaisia yhteiskunnan tukimuotoja toimeentulotukeen nähden ovat mm. eläke, työttömyysturvan päiväraha, työmarkkinatuki, tapaturmavakuutuksen toimeentuloa turvaavat etuudet, luopumiskorvaus, sairauspäiväraha, lasten kotihoidontuki, lapsilisä, asumistuki, opintotuki.

Toimeentulotukea hakeva 17-64 –vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei ole työssä tai yrittäjä, opiskelee päätoimisesti, on laitoshoidossa tai muutoin esteellinen vastaanottamaan työtä (esim. perhehoitaja, omaishoitaja). Jos henkilö kieltäytyy hakemasta ensisijaisia sosiaaliturvaetuuksia, vaikka olisi näihin oikeutettu, voidaan tämä ottaa huomioon toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa. Jos henkilön toimeentulotuen tarve johtuu siitä, että hän on haकेutunut vuorotteluvapaalle tai palkattomalle vapaalle työstään, pääsääntöisesti toimeentulotukea tulisi myöntää vain yksilökohtaisen harkinnan ja perustellun syyn perusteella.

1.3 Hakemismenettely

Toimeentulotukea haetaan pääsääntöisesti kirjallisesti Hankasalmen kunnan toimeentulotukihakemuksella. Hakemuksen voi esittää myös suullisesti. Hakemuksesta on käytävä ilmi hakijan vaatimus perusteluineen. Mikäli hakemuksesta ei ilmene, mihin asiakas hakee toimeentulotukea, on hakemusta siltä osin pyydettävä täydentämään. Hakijan tai hänen laillisen edustajansa on annettava toimeentulotukiviranomaiselle kaikki ne tiedot, joita viranomaisen tarvitsee toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi. Puutteellinen hakemus viivästyttää asian käsittelyä tai hakemus voidaan joutua hylkäämään.

Toimeentulotuen hakijan on esitettävä tositteet kaikista niistä välttämättömistä tiedoista, jotka vaikuttavat toimeentulotukeen. Näitä tietoja ovat esimerkiksi tositteet tuloista ja menoista, päätökset ja maksutositteet muista sosiaaliturvaetuksista, verotustiedot omaisuuden ja varallisuuden selvittämiseksi sekä hakijan kaikkien pankkitilien tiliotteet kahdelta edelliseltä kuukaudelta. Pelkkä pikapankin tiliote ei pääsääntöisesti riitä. Verotustodistus ja ilmoitus maksettavasta veronpalautuksesta tai sen ulosmittauksesta on esitettävä vuosittain joulukuussa. Lasten tiliotteet on esitettävä vähintään kerran vuodessa joulukuussa. Toimeentulotuen saajan on välittömästi ilmoitettava toimielimelle em. tiedoissa tapahtuneista muutoksista. Vastaanotolla asioivien on täytettävä toimeentulotukihakemus.

Uuden asiakkaan on aina todistettava henkilöllisyytensä esittämällä henkilöllisyystodistus tai passi. Ulkomaalaisen henkilön passi ja muut matkustusasiakirjat tarkistetaan hänen henkilöllisyytensä toteamiseksi sekä sen arvioimiseksi, onko hakijalla oikeutta toimeentulotukeen Suomessa. Päätös annetaan aina kirjallisena. Tilanearvioon kirjataan tarkasti kaikki ne asiat, joihin asiakas hakee toimeentulotukea. Päätöksessä tulee ottaa kantaa kaikkiin hakemuksessa esitettyihin vaatimuksiin. Päätös perustellaan aina asianomaisilla lainkohdilla. Myös osittain hylättyyn hakemukseen tulee tehdä päätös perusteluineen. Kohtuullisuusharkinnan käyttö tulee mainita ja perustella. Päätöksentekijä huolehtii siitä, että henkilö- ja perhetiedot sekä osoite- ja pankkitiedot ovat atk-järjestelmässä oikein. Erityisesti perhetilanteen muuttuessa tai lasten aikuistuesssa, on tilanne tarkistettava.

1.4 Oleskelukunta

Toimeentulotukilain 14 § mukaan toimeentulotuen myöntää se kunta, jonka alueella henkilö tai perhe varsinaisesti oleskelee. Jos henkilö tai perhe muutoin kuin satunnaisesti oleskelee useammassa kuin yhdessä kunnassa, toimeentulotuen myöntää se kunta, jonka alueella oleskelusta henkilön tai perheen menot johtuvat. Toimeentulotuen hakijalla on selvitysvelvollisuus omista olosuhteistaan.

Henkilön tai perheen muuttaessa toiseen kuntaan, päättää muuttokustannuksista ja mahdollisesta takuuvuokrasta lähtökunta. Mikäli takuuvuokra ja/tai muuttokustannukset erääntyvät maksettavaksi silloin, kun henkilö tai perhe jo oleskelee uudessa asuinkunnassaan, päätetään takuuvuokran myöntämisestä kuitenkin siellä. Ensimmäisen vuokran kustannus erääntyy maksettavaksi lähes poikkeuksetta tulokunnassa henkilön tai perheen senhetkisenä oleskelukuntana, joten ensimmäisen kuukauden vuokrasta päättää tulokunta.

Asiakkaan oikeutta toimeentulotukihakemuksen vireillepanoon Hankasalmella ei saa rajoittaa, vaan niiltä osin kun asian ratkaisu kuuluu uudelle oleskelukunnalle, on noudatettava hallintolain mukaista siirtomenettelyä. Mikäli henkilö sijoitetaan palvelu- tai hoitokotiin kotikuntansa ulkopuolelle ja hän joutuu toimeentulotuen tarpeeseen, vastaa toimeentulotuen myöntämisestä hoito- tai palvelukodin sijaintikunta. Tällaisia menoja ovat esimerkiksi satunnaiset terveydenhuoltomenot tai erityisistä tarpeista ja olosuhteista johtuvat täydentävän toimeentulotuen menot. Asumis- ja palvelumaksuista sekä säännöllisestä lääkityksestä aiheutuvista menoista vastaa sijoittajakunta toimeentulotukeen nähden ensisijaisen lainsäädännön perusteella.

Milloin tuen tarve on kiireellinen, toimeentulotuen myöntää se kunta, jossa hakemus tehdään. Tällöin kysymykseen tulevat lähinnä matkalipun myöntäminen vakinaiseen oleskelukuntaan tai mahdollisen maksusitoumuksen myöntäminen kiireellisiin lääkehankintoihin. Niiden kiireellisten terveydenhoitomenojen osalta, esimerkiksi poliklinikkamaksu, jotka erääntyvät maksettavaksi myöhemmin, päätöksen tekee se kunta, jossa hakija oleskelee vakinaisesti.

Mikäli toimeentulotukihakemusta vastaanotettaessa tai toimeentulotukiasiaa käsiteltäessä käy ilmi, että toimeentulotuen käsittely kuuluu toiselle kunnalle toimeentulotukilain perusteella, tulee asia/hakemus liitteineen siirtää toisen kunnan käsiteltäväksi viranomaistitse ja tiedottaa asia toimeentulotuen hakijalle.

Viime kädessä lopullisen kustannusvastuun ratkaisee hallinto-oikeus hallintoriita-asiana. Asiassa tulee huolehtia siitä, ettei hakija jää vaille tarvitsemaansa toimeentulotukea sen vuoksi, että kunnat ovat eri mieltä kustannusvastuusta.

1.5 Toimeentulotuki tulevaa etuutta vastaan (TTL § 23) ja perintä (TTL § 21)

Myönnettäessä perustoimeentulotukea tulevaa etuutta vastaan ja/tai perinnällä, tehdään perintäpäätös perustoimeentulotuesta. Myönnettäessä perustoimeentulotukea ja täydentävää toimeentulotukea tulevaa etuutta vastaan ja/tai perinnällä, tehdään perintäpäätös sekä perustoimeentulotuesta että täydentävästä toimeentulotuesta. Myönnettäessä pelkkää täydentävää toimeentulotukea tulevaa etuutta vastaan ja/tai perinnällä, tehdään perintäpäätös täydentävästä toimeentulotuesta.

Toimeentulotukea voidaan periä takaisin myös omaisuudesta, joka ei ole välttämätöntä tuensaajan ja hänen perheensä toimeentulon kannalta. Esimerkiksi kesämökki tai osuus kuolinpesän varoista ovat sellaista omaisuutta, josta myönnettyä toimeentulotukea voidaan periä takaisin. Myös jos elatusvelvollisuus on lyöty laimin, voidaan tukea periä takaisin (Toimeentulotukilain 20 §). Jos hakija on tahallaan

antanut erehdyttäviä tietoja tai ei ole ilmoittanut muita olosuhteiden muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet tulojen tai tuen myöntämiseen, toimeentulotukea voidaan periä takaisin. (Toimeentulotukilain 20 §).

1.6 Toimeentulotuen suhde ehkäisevään lastensuojeluun ja vammaisille tarkoitettuihin tukitoimiin

Taloudellisen tuen myöntäminen lastensuojelulain perusteella

Kun lastensuojelun tarve johtuu riittämättömästä toimeentulosta, perheen asunnottomuudesta tai muista asuntoon liittyvistä puutteista, nämä on viivytyksettä korjattava järjestämällä perheelle taloudellisia ja muita perheen toimeentuloa tukevia avohuollon tukitoimia; toimeentulotukea myönnetään harkinnanvaraisin ja/tai lastensuojelullisin perustein tai ehkäisevästi.

Sijaishuollon päätyminen jälkeen lapselle tai nuorelle (max 21 v.) järjestetään jälkihuolto tukemalla lasta, nuorta tai hänen vanhempiaan taloudellisin tukitoimin asiakassuunnitelman mukaisesti.

Sijoitetulle lapselle ja nuorelle on varattava hänen itsenäistymistään varten tarpeelliset itsenäistymisvarat (esim. oman asunnon kalustus, matkakortti, opiskelutarvikkeet, ajokortin hankkiminen, muut perustellut menot) maksimissaan perhehoitajan käynnistämiskorvauksen verran.

Taloudellisen tuen myöntäminen vammaispalvelulain nojalla

Toimeentulotuki on vammaispalvelulain mukaisiin etuuksiin verrattuna viimesijainen; vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet:

- kuljetuspalvelut ja niihin liittyvät saattajapalvelut, tulkkipalvelut, päivätoiminta, palveluasuminen
- kustannukset henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta
- ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän tarpeellisen vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta
- asunnon muutostöiden sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kustannukset

2. TULOJEN JA VAROJEN HUOMIOON OTTAMINEN

2.1 Tulojen huomioon ottaminen

Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto ja kaikki muut mahdollisuudet saada välttämätön toimeentulo ovat ensisijaisia. Tuloina otetaan huomioon kaikki käytettävissä olevat tulot riippumatta tulolähteestä. Asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa on annettava toimeentulotukiviranomaiselle kaikki ne tiedot, joita viranomainen tarvitsee toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi. Puutteellinen hakemus viivästyttää asian käsittelyä tai hakemus voidaan joutua hylkäämään. Asiakasta ohjataan hakemaan hänelle kuuluvat ensisijaiset etuudet.

Tuloina huomioidaan kaikki hakijan muilta henkilöiltä tai tahoilta saadut avustukset ja suoritukset. **Yli 65-vuotiailla** voidaan säästöjen ja realisoimatta jäävän omaisuuden osalta jättää huomioimatta **1000 euroa**. Vähäisiksi katsottavat satunnaiset avustukset ja ansiotulot jätetään huomioimatta (Laki toimeentulotuesta 1410/2001, 11 §). Yleissäännös vähäisten tulojen huomioon ottamatta jättämisestä koskee myös lapsia.

Palkkatuloista tulee selvityksenä olla palkkaerittely, josta näkyvät rahapalkan lisäksi maksetut erilliskorvaukset ja luontaisetuedet sekä tehdyt palkanpidätykset. Kilometrikorvauksia ja työnantajan maksamia päivärahoja ei huomioida tulona. Vastaavasti, mikäli kilometrikorvausta maksetaan, ei huomioida työmatkakuluja menona. Myöskään muita työnantajan maksamia kulukorvauksia ei oteta huomioon siltä osin, kun ne korvaavat työntekijälle työstä aiheutuneita kuluja.

Pitkäaikaisesti työttömyysturvaa saavia tulee tarvittaessa kehottaa hakemaan veroviranomaisilta muu-
tosta ennakonpidätykseen, jotta heidän suoritettavakseen ei tulisi lopulliseen verotukseen nähden
ylisuurta ennakonpidätystä.

Ennakkoverojen palautukset huomioidaan tulona **85 euron** ylittävältä osalta/hlö.

Tuloina huomioidaan mahdollisen **ulosmittauksen** jälkeen jäävä tulonosa, mikäli ulosotto on tehty suoraan tuloista tai ulosottomies on vahvistanut asiakkaalle kirjallisen maksusuunnitelman, jonka mukaisesti velallinen lyhentää velkaansa ulosottoon. Mikäli toimeentulotuen tarve muodostuu pitkäaikaiseksi, tulee asiakasta ohjata kääntymään ulosottoviranomaiseen puoleen sen selvittämiseksi, voidaanko ulosottomaksua pienentää tai voidaanko asiakkaalle myöntää vapaakuukausia. Samalla tavoin menetellään siinä tapauksessa, että Kela perii aiemmin liikaa maksamaansa etuutta suoraan jostain etuudesta. Mikäli asiakas vapaaehtoisesti lyhentää ulosotossa olevaa velkaansa ilman em. maksusuunnitelmaa tai maksaa Kelalle velkaansa, suoritukseen suhtaudutaan kuten muihinkin velanhoitomenoihin eikä niitä huomioida toimeentulotukeen oikeuttavana menona. Asiakasta tulee tarvittaessa ohjata talous- ja velkaneuvonnan piiriin.

2.2 Omaisuuden ja varallisuuden huomioiminen

Toimeentulotukilain 12 §:ssä säädetään varojen huomioimisesta toimeentulotukea myönnettäessä. Helposti realisoitavissa oleva omaisuus, kuten pankkitalletukset, on otettava heti käyttöön, ja ne huomioidaan normilaskelmassa tulona. Mikäli asiakkaalla ei ole omaisuudesta tuloja käytettävissään, tulee hänelle myöntää toimeentulotukea siihen saakka, kunnes omaisuuden realisoitava arvo on tiedossa.

Varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten toimeentulotukea myönnettäessä käytettävissä olevat varat. Käytettävissä olevat varat kuten säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus otetaan huomioon kohtuullisuusharkintaa käyttäen siten, että säästöistä voidaan vähäinen osa jättää henkilön tai perheen itsenäisen suoriutumisen turvaksi. Tukea myönnettäessä voidaan tuki määrätä perittäväksi takaisin sellaisesta varallisuudesta, joka ei ole tarpeen tuen hakijan toimeentulon turvaamiseksi.

Varoina ei kuitenkaan oteta huomioon

- 1) henkilön tai perheen käytössä olevaa vakinaista asuntoa eikä tarpeellista asuinirtaimistoa
- 2) tarpeellisia työ- ja opiskeluvälineitä
- 3) alle 18-vuotiaan varoja siltä osin kuin ne ylittävät huomioon otettavat menot
- 4) muita varoja, joiden katsotaan olevan tarpeen jatkuvan toimeentulon turvaamiseksi

2.3 Tulojen jaksottaminen, takautuva toimeentulotuki ja tuloylijäämän siirtäminen

Toimeentulotukilain 15 §:n mukaan tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään. Tulo voidaan kuitenkin jakaa eriin (jaksottaa) otettavaksi huomioon useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen pe-

ruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun henkilö tai perhe saa suurena kertakorvauksena esimerkiksi perinnön, omaisuuden myyntitulon, veikkausvoiton tai muun näihin verrattavan tulon. Opintolaina jaksotetaan aina myöntöajanjaksolle, vaikka se nostettaisiin kerralla tai sitä ei nosteta ollenkaan oikeudesta huolimatta. Yrittäjyyteen sisältyy yritysrisikki, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin arviointikautena voi olla koko tilikausi.

Tulo, joka ei ole ollut toimeentulotukipäätöstä tehtäessä tiedossa, voidaan ottaa jälkikäteen huomioon, jos toimeentulotukea haetaan päätöstä seuraavien kahden ensimmäisen kalenterikuukauden aikana, mikäli menettely harkitaan kohtuulliseksi (Laki toimeentulotuesta 1410/2001, 15 § 3 mom.). Säännöksen mukaan tukea myönnettäessä on tuen hakijalle ilmoitettava mahdollisuudesta ottaa kyseessä oleva tulo huomioon taannehtivasti. Tämä tehdään kirjaamalla asia toimeentulotukipäätökseen. Jälkikäteen ei kuitenkaan oteta huomioon vähäisiä yksityisiä avustuksia tai muita vähäisiä tuloja, elleivät ne tosiasiallisesti ole hakijan käytettävissä sen kuukauden aikana, jonka toimeentulotuesta tehdään päätöstä.

Eläkeläisille tai muille säännöllisillä tuloilla eläville, jotka hakevat tilapäistä toimeentulotukea esimerkiksi sairauskuluihin, tehdään kahden kuukauden laskelma, jossa kyseinen menoerä huomioidaan.

Työttömyyspäiväraha huomioidaan pääsääntöisesti 21,5 vuorokaudelta kuukaudessa. Kuitenkin työttömyyden alkaessa, ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan muuttuessa Kelan maksamaksi peruspäiväraha tai työmarkkinatueksi sekä työttömyyden päättyessä tai asiakkaan saadessa suhteutettua työttömyyspäivärahaa, huomioidaan laskelmassa tulona tosiasiallisesti saadut työttömyyspäivärahat. On huomioitava, että Kela maksaa ensimmäisen työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen 10 päivän erässä. Alle kuuden kuukauden työharjoittelussa oleville huomioidaan työmarkkinatuki työharjoittelun tukemiseksi tosiasiallisesti maksettujen työmarkkinatukierien mukaan. Kertoimen 21,5 käyttöä ei voida aloittaa ennen kuin henkilö on tosiasiallisesti saanut kaksi työttömyysturvan suoritusta saman kuukauden aikana. Kahden saman kuukauden aikana maksettavan päivärahasuorituksen on täytynyt tapahtua silloin, kun henkilö on saanut toimeentulotukea. Ryhdyttäessä käyttämään kerrointa 21,5 on sitä käytettävä jatkuvasti.

2.4 Tulot, joita ei oteta huomioon

Tuloina ei oteta huomioon:

- 1) vähäisiksi katsottavia avustuksia ja ansiotuloja
- 2) alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja siltä osin kuin ne ylittävät hänen osaltaan huomioon otettavat menot
- 3) tuloja, siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja
- 4) äitiysavustusta, eläkkeensaajan hoitotukea, vammaistukea, lapsen hoitotukea
- 5) työttömyysturvalaissa tai julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa tarkoitettua ylläpitokorvausta sekä kuntoutusrahalain ylläpitokorvausta

Lisäksi osa ansiotuloista jätetään tulona huomioon ottamatta toimeentulotukea myönnettäessä (toimeentulotukilain 11 § 3 momentti). Kotitaloutta kohti huomioon ottamatta jätetään vähintään 20 % ansiotuloista. Etuoikeutetuksi tuloksi voidaan hyväksyä kuitenkin enintään **150 euroa** kuukaudessa toimeentulotuen saajataloutta kohden. Tuensaajataloudella tarkoitetaan yhden henkilön taloutta tai toimeentulotukilain 3 §:n mukaista perhettä. Vähennys on siten kotitalouskohtainen.

Sitä osaa tuloista, mikä on ulosottoviranomaisen toimesta ulosmitattu suoraan palkasta tai henkilön muusta tulosta, ei huomioida tulona. Kelan etuuksien takaisinperintää *ei huomioida tuloja vähentävästi jos asiakas on itse omalla toiminnallaan aiheuttanut perinnän*. Etuudet otetaan huomioon myönnetyn

määrän suuruisena. Asiakasta tulee ohjata tarvittaessa myös talous- ja velkaneuvonnan palveluiden piiriin. Alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin ne ylittävät hänen toimeentulotuessa hyväksyttävät menonsa, koska alaikäisellä lapsella ei ole elatusvelvollisuutta vanhempiinsa nähden.

3 PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT

3.1 Perusmenot

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti.

Perusosa (Laki toimeentulotuesta 7 a § ja 9 §)

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, autopaikasta, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Perusosan suuruuteen vaikuttavat mm. talouden koko ja henkilön ikä. Perusosien suuruudet vahvistaa valtioneuvosto. Poste restante -osoitteen ilmoittavilta perusosa määritellään pääsääntöisesti yhteistaloudessa asuvan mukaan.

Muut perusmenot

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

- asumistukilain 6 §:ssä tarkoitetut kohtuulliset asumismenot (huom! kuntakohtaiset max-määrät): vuokra, lämmityskustannukset, vesi, yhtiö-/käyttövastike, palovakuutus, tontin vuokra, kiinteistövero, puhtaanapitokustannukset, asuntolainan korot
- taloussähköstä aiheutuvat menot (muu kuin sähkölämmitysähkö)
- kotivakuutusmaksu
- vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot (jotka eivät sisälly perusosaan): lääkekulut, poliklinikka- ja vuodeosastomaksut, hammashoidosta ja silmälasien hankinnasta aiheutuneet kustannukset; edellytetään käytettäväksi julkisia terveydenhuoltopalveluja, yksityisistä palveluista aiheutuvat kustannukset voidaan ottaa huomioon (erikoishoidon tai hoidon kiireellisyys sitä perustellusti edellyttävät) sen suuruisina kuin ne olisivat julkisia palveluja käytettäessä

Alennettu perusosa

Perusosan määrää voidaan alentaa **enintään 20 prosentilla** sellaisen henkilön osalta, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että:

- 1) henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidystä ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiittista toimenpidettä ole voitu tarjota;
- 2) maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa 493/1999) tarkoitettu maahanmuuttaja ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotouttamissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotouttamissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotouttamissuunnitelmaa ole voitu laatia;
- 3) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö on kieltäytynyt osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen; tai

4) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö on ilman työttömyysturvalain 8 luvun 7 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä kieltäytynyt kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttänyt tai omasta syystä joutunut keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan.

Perusosaa voidaan alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä **enintään 40 prosenttia**:

1) jos henkilön toistuvasta 1 momentissa tarkoitettua menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002), maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin; tai

2) jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiittista toimenpidettä voida tarjota ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta.

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettu perusosan alentaminen voidaan tehdä vain edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämien turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien. Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa suunnitelma toiminnasta asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Perusosan alentamisen alkaessa varataan vastaanottoaika kuntouttavasta työtoiminnasta vastaavalle palveluohjaajalle, joka huolehtii suunnitelman laatimisesta ja tarkastamisesta.

3.2 Asumismenot

Asumismenojen tarpeellista suuruutta harkittaessa otetaan huomioon asunnon koko ja laatu suhteessa perheen kokoon ja tarpeisiin sekä kohtuullista asumistasoa vastaava kustannustaso paikkakunnalla.

Toimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen (vuokrat ja omistusasunnoissa lähinnä yhtiövastikkeet, asuntolainan-, asunnon remonttien ja vesiosuuskunnan korot) ylärajat 1.1.2012 alkaen:

1 henkilö	460,00 €
2 henkilöä	500,00 €
3 henkilöä	580,00 €
4 henkilöä	600,00 €
5 henkilöä	650,00 €
6 henkilöä	750,00 €

Mikäli asiakkaan asumiskustannukset ovat kohtuuttoman suuret, edellytetään hänen hakeutuvan edullisempaan asuntoon.

Näiden lisäksi huomioidaan erikseen maksettavat lämmityskustannukset ja vesimaksut asunnosta;

- vesimaksut 22 €/kk/hlö
- pääsääntöisesti puulämmitteiseen asuntoon voidaan polttopuihin myöntää 15 m³/vuosi, enintään 45,00 €/m³
- sähkölämmitteiseen asuntoon voidaan sähköä huomioida menona enintään 19 000 kwh/vuosi, josta taloussähkön osuus enintään 35 %

- mikäli käytössä on useita eri lämmitysmuotoja, kustannuksia tarkastellaan kokonaisuutena suhteessa edellä esitettyihin enimmäismääriin
- menona huomioidaan yhden kuukauden osuutta vastaava summa laskusta tai pitkäaikaisasiakkaalla koko lasku eräpäiväkuukautena

Asumismenoina ei huomioida autopaikkaa, toisen asunnon vuokraa tai ylläpitokuluja eikä opiskelijan toisella paikkakunnalla sijaitsevan asunnon menoja.

Muina asumisesta aiheutuvina menoina voidaan ottaa huomioon esimerkiksi vuokravakuus. Toimeentulotukena myönnetään maksusitoumus pääsääntöisesti yhden kuukauden suuruiseen kohtuuhintaiseen vuokravakuuteen, jos hakija on oikeutettu toimeentulotukeen ja asunnon tarve on välttämätön. Toimeentulotukea myönnetään vuokravakuuteen pääsääntöisesti kertaluontoisesti. Jos asunnon vaihto on välttämätöntä, esimerkiksi asunnon omistaja ottaa asunnon omaan käyttöönsä, perhe muuttaa perheen kasvaessa suurempaan asuntoon tai toimeentulotuen saaja vaihtaa asunnon halvempaan, voidaan vuokravakuuteen myöntää maksusitoumus yhdelle kuukaudelle.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan asuntoihin myönnettävän takuuvuokran enimmäismäärä on 250 euroa.

Kotivakuutuksesta huomioidaan menona asuinkiinteistön ja normaalin koti-irtaimiston osuus, vakuutuskirja esitettävä.

3.4 Vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot

Pääsääntöisesti edellytetään käytettäväksi julkisia terveydenhuoltopalveluja. Perusosaan kuuluvina vähäisinä terveydenhuoltomenoina (noin 11 - 12 euroa/kk) pidetään apteekista ilman reseptiä saatavia lääkkeitä ja hoitotarvikkeita.

Vähäistä suuremmilla terveydenhuoltomenoilla tarkoitetaan muita kuin perusosaan sisältyviä, kalliita tai määrältään suuria terveydenhuoltomenoja, joita ei ole voitu korvata riittävästi muista järjestelmistä (esim. sairausvakuutuksesta ja vammaistuesta) ja jotka otetaan huomioon tarpeellisen suuruksina; lääkärin määräämät lääkkeet, poliklinikka- ja vuodeosastomaksut, hammashoito, silmälasien hankinnasta aiheutuneet kustannukset sekä vastaavat.

- Lääkemenot huomioidaan edullisimman vaihtoehdon mukaan.
- Lääkemenojen huomioimiseksi vaaditaan sekä reseptit että maksukuitit.
- Terveydenhuollon matkojen osalta huomioidaan Kelan korvauksen jälkeen jäävä asiakkaan omavastuuosuus (9,25 €/yhdensuuntainen matka).
- Lääkärin määräämät lääkkeet (paitsi laihdutus-, potenssi- ja tupakanvieroituslääkkeet) huomioidaan kokonaisuudessaan; potenssilääkkeet hyväksytään menoksi vain Kelan hyväksymän perussairausten hoitoon kuuluvina.
- Silmälasien kehyksistä korvataan enintään **85 euroa**; edellisten kehysten hankkimisesta tulee olla pääsääntöisesti vähintään neljä vuotta, linssien erikoiskäsittelyt ja rajattomat linssit hyväksytään vain lääketieteellisin erityisperusteluin, silmä lääkärikäynnin kustannukset hyväksytään, ellei optikko voi jostain syystä johtuen määrätä laseja.
- Silmälasisiin myönnetään toimeentulotukea pääsääntöisesti maksusitoumuksella eritellyn kustannusarvion perusteella.
- Maksusitoumus fyysisen hoidon omavastuuosuuteen (kuntouttava hoito) myönnetään vain lääkärin antaman lähetteen perusteella; maksusitoumusta hierontaa ei myönnetä.
- Alle 14 vuorokauden sairaalassa ja muussa laitoshoidossa olo ei vähennä perusosaa; **yli 14** vuorokauden sairaalassa olon ajalta vähennetään perusosasta ravintomenojen osuus/vrk (49 %).

3.5 Työmatkamenot

Pääsääntöisesti edellytetään käytettäväksi julkisia kulkuneuvoja. Työmatkojen matkakuluja huomioidaan edullisimman käytettävissä olevan kulkutavan mukaan. Toimeentulotuen hakijan on haettava ennakonpidätyksen alentamista työmatkakulujen vuoksi. Muita autosta johtuvia kuluja (esim. liikennevaikutus, ajoneuvovero, katsastusmaksut) ei huomioida.

3.6 Vankien käyttövarat

Vankilassa saatava ylläpito on vangin ensisijainen toimeentulojärjestelmä; vankeja ei ole kuitenkaan suljettu pois toimeentulotuen piiristä.

Ellei vangilla ole käytettävissään muita tuloja tai varoja tai hänellä on perusosalla katettavia menoja, joita hän ei ole voinut kattaa vankilasta saadulla ylläpidolla, voi olla perusteltua maksaa vangille käyttövaroja toimeentulotukena. Vangeilla on oikeus saada vangin lääketieteellisten tarpeiden mukainen terveyden- ja sairauden hoito sekä lääkinnällinen kuntoutus, ml. välttämätön hammashoito ja silmälasit pitkän rangaistuksen aikana.

Vankeinhoitolaitos ei vastaa niistä kustannuksista, jotka vangeille aiheutuvat hänen vapaudessa olevien olosuhteidensa ylläpitämisestä ja yhteydenpidosta läheisiin. Asumiskulut voidaan maksaa toimeentulotukena pääsääntöisesti 2 kk:n ajalta vankeusaikana (aikana, jolle Kela myöntää asumistukea). Vangin perheelle yhteydenpidosta ja tapaamismatkoista aiheutuvia kuluja voidaan ottaa huomioon henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvina menoina.

3.7 Velkajärjestely

Velkajärjestelyyn hyväksytyn henkilön tai perheen toimeentulotuki määräytyy toimeentulotukea koskevien säännösten mukaisesti. Velkajärjestely nähdään kuitenkin eräänlaisena ensisijaisena toimeentulotuen turvaamismuotona. Harkittaessa velkajärjestelyn saaneen henkilön tai perheen toimeentulotuen tarvetta, on oltava selvitys (käräjäoikeuden maksuohjelma) siitä, miten maksuvara ja välttämättömiin elinkustannuksiin varattu rahamäärä on velkajärjestelyssä määrätty. Mikäli esimerkiksi velallisen maksukyky on maksuohjelman vahvistamisen jälkeen heikentynyt ja hän on vaarassa jäädä ilman välttämätöntä toimeentuloa, ei velkajärjestelyä voida katsoa esteeksi tilapäisen toimeentulotuen myöntämiselle. Näissä tapauksissa velallista on kuitenkin ohjattava hakemaan maksuohjelman muuttamista.

3.8 Yksityiset avustukset tarpeenmukaiseen toimeentuloon

Merkittävät yksityishenkilöiltä saadut avustukset (esim. merkkipäivälahjat) otetaan pääsääntöisesti huomioon toimeentulotuen hakijan tulona, mutta ei vähäisiä avustuksia (kunnan harkittavia; alle 50 €)

Jos vanhempiansa luona asuva täysi-ikäinen saa avustusta vanhemmiltaan, hänen voidaan katsoa saavan tarpeen mukaisen toimeentulon tai osan siitä toimeentulotukilain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettulla muulla tavalla

Mahdollisuus ensisijaisiin etuuksiin (mm. asumistuki) on selvitettävä.

4 TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT

Täydentävä toimeentulotuki jakaantuu toimeentulotuen lisäosaan ja harkinnanvaraiseen osaan. Täydentävä toimeentulotuki perustuu pääsääntöisesti perustoimeentulotuen laskelmaan ja päätökseen.

Toimeentulotuesta annetun lain 7 c §: Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- 1) lasten päivähoitomenot;
- 2) muut kuin 7 a ja 7 b §:ssä tarkoitettut asumisesta aiheutuvat menot; sekä
- 3) henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itseenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Elatusapua ei hyväksytä menona täydentävän toimeentulotuen laskelmassa. Asiakasta ohjataan elatusavun huojentamisasiassa, mikäli asiakkaan maksukyky on alentunut olennaisesti ja hänellä on muu kuin satunnainen toimeentulotuen asiakkuus. Saatu elatusapu/elatustuki huomioidaan perustoimeentulotuen laskelmassa käytettävissä olevaksi tuloksi.

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeelliset erityismenot, joita voivat olla:

- lasten päivähoitomenot: kunnallisen päivähoidon asiakasmaksu voidaan poistaa tai alentaa (ensisijaista toimeentulotukeen nähden, asiakasmaksulain 11 §), yksityisen päivähoidon asiakasmaksut huomioidaan vain poikkeuksellisesti, lasten kotihoidon tuki ja yksityisen hoidon tuki otetaan huomioon vähentävänä tekijänä.
- muut kuin perustoimeentulotukeen sisältyvät asumismenot (esim. takuuvuokra, vuokraennakko, muuttokustannukset, talonkirjaotteen hankinta, palovaroitin); muutosta tai takuuvuokrasta aiheutuvat kustannukset otetaan pääsääntöisesti huomioon sinä kunnassa, jossa oleskeltaessa ne eräänntyvät maksettavaksi.
- tuen hakijan erityisistä tarpeista tai olosuhteista aiheutuvat menot (harkinnanvaraisuus): pitkäaikainen toimeentulotuki-asiakkuus, pitkäaikainen, vaikea sairaus, erikoisruokavalio, lasten harrastusmenot, välttämättömät kodin irtaimiston hankkimisesta aiheutuvat menot, lastenvaunut ja -rattaat, velat ja osamaksut (jotka kohdistuvat menoihin, joihin voidaan myöntää toimeentulotukea), lasten harrastusmenot (erityistarpeet), jotkut opinnoista aiheutuvat menot, hautausmenot (huomioon otettava kuolinpesän varat sekä lesken tulot ja varat), lasten ja huoltajien tapaamiskustannukset, tavanomaista suuremmat vaatemenot (esim. romaninaisen vaatemenot), edunvalvojan palkkio.

Harkittaessa menon huomioon ottamista täydentävänä toimeentulotukena tulisi kiinnittää huomiota mm. siihen, auttaako tuki asiakasta työllistymään, saamaan ammatin, välttymään laitossijoitukselta tai edistääkö tuki omatoimisuutta taikka voidaan täydentävän tuen myöntämisellä vähentää syrjäytymistä.

4.1 Lasten päivähoitomenot

Pääsääntöisesti tulee käyttää kunnan järjestämiä päivähoitopalveluita. Päivähoitomaksun alentaminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden; sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n nojalla 'lasten päivähoidosta määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä'. Päivähoitomaksut huomioidaan täydentävän toimeentulotuen menoksi tilapäisesti pitkäaikaisasiakkaille.

4.2 Lasten luonapito

Lapsen tapaamisoikeudesta ja luonapidosta aiheutuvina kuluina huomioidaan **7 euroa/lapsi** tapaamissopimuksessa sovittujen sekä tosiasiallisesti toteutuneiden tapaamispäivien perusteella ja lähivanheman allekirjoittaman todistuksen perusteella.

4.3 Lasten harrastusmenot

Kouluikäisten lasten harrastemenoihin/urheiluvälineisiin voidaan myöntää toimeentulotukea pääsääntöisesti **enintään 100 euroa** lasta kohden **vuosittain** yksilöidysti.

4.4 Kodinhankinnat

Kodin irtaimiston (huonekalut, kodinkoneet) hankintaan tai niiden osamaksuihin ei pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukea; tarkkaan harkituissa yksittäistapauksissa (esim. sairaus, lapsiperheet) voidaan kertaluonteisena avustuksena myöntää **enintään 320 euroa** kodin irtaimiston hankintaan tai pesukoneeseen (jos taloyhtiössä ei ole pesukonetta) vain kerran perhettä kohden, jos ne ovat ehdottoman välttämättömiä.

Lasten tarvikkeista, kuten vaunuista, rattaista, pinnasängystä ja turvaistuimesta aiheutuviin kustannuksiin voidaan myöntää toimeentulotukea yhteensä **250 euroa** lasta kohden (kertaalleen; vain perheen ensimmäisestä lapsesta aiheutuviin menoihin).

4.5 Vuokravakuus

Toimeentulotukena myönnetään maksusitoumus pääsääntöisesti yhden kuukauden suuruiseen kohtuuhintaiseen vuokravakuuteen, jos hakija on oikeutettu toimeentulotukeen ja asunnon tarve on välttämätön. Toimeentulotukea myönnetään vuokravakuuteen pääsääntöisesti kertaluontoisesti. Jos asunnon vaihto on välttämätöntä, esimerkiksi asunnon omistaja ottaa asunnon omaan käyttöönsä, perhe muuttaa perheen kasvaessa suurempaan asuntoon tai toimeentulotuen saaja vaihtaa asunnon halvempaan, voidaan vuokravakuuteen myöntää maksusitoumus yhdelle kuukaudelle.

4.6 Muuttokustannukset

Kohtuulliset muuttokustannukset voidaan myöntää toimeentulotukena, mikäli muutto on välttämätön. Kuluista on toimitettava kirjallinen kustannusarvio etukäteen.

4.7 Vaatemenot

Tavanomaista suurempiin vaatemenoihin voidaan myöntää toimeentulotukea; kunnassa vakituisesti asuvan romaninaisen perinneasuun voidaan myöntää toimeentulotukea enintään **400 euroa** kahden vuoden kuluttua edellisestä hankinnasta.

4.8 Jäännösverot

Jäännösveroja ei toimeentulotukea myönnettäessä huomioida menona. Toimeentulotuen saajaa ohjataan jäännösveron osalta hakemaan verojen maksuun lykkäystä, huojennusta tai poistamista.

4.9 Hautausmenot

Hautausmenoina otetaan huomioon korkeintaan **450 euroa**, joka kattaa arkun kustannukset/tuhkauksen, vainajan arkkuun laittamisen ja vaatetuksen. Lisäksi huomioidaan erikseen kuljetus ja seurakunnan perimä hautauspalvelumaksu **100 euroa**; pääsääntöisesti maksusitoumuksella, myönnetty toimeentulotuki voidaan periä perikunnalta vainajan varoista.

5 OPISKELIJAT

Opiskelijan ensisijainen toimeentulotukijärjestelmä on opintotukilain mukainen opintotuki, joka on tarkoitettu kattamaan opiskeluaikaiset opinto- ja toimeentulokustannukset; opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja valtion takauksesta opintolainaan.

18 vuotta täyttäneen ammatillista tutkintoa opiskelevan opiskelijan ensisijainen taloudellinen tuki on opintotuki sisältäen valtion takaaman opintolainan. Alle 18 –vuotiailta opiskelijoilta ei edellytetä opintolainan ottamista, ei myöskään lastensuojelulain tarkoittamassa jälkihuollossa olevilta nuorilta taikka nuorilta, jotka opiskelevat sellaisessa koulutuksessa, joka antaa valmiuksia jatko-opintoihin; alle 18 –vuotiaiden elatuksesta vastaavat ensisijaisesti vanhemmat.

Opintojen pitkittyessä toimeentulotukea hakeva opiskelija tulee ohjata ensisijaisesti hakemaan pidentystä opintotukiaikaan. Myös alaikäinen voi hakea opiskelupaikkakunnalta toimeentulotukea, mikäli hänellä on siellä vuokra-asunto ja vanhemmilla ei ole elatuskykyä.

Vanhemmat eivät ole toimeentulotuesta annetun lain mukaan elatusvelvollisia täysi-ikäisiin lapsiinsa nähden eikä vanhempien elatusvelvollisuutta voida perustaa myöskään lapsen elatuksesta annetun lain mukaiseen vanhempien vastuuseen lapsen koulutuskustannuksista. Jos toimeentulotuen hakija saa tosiasiassa vanhemmiltaan varoja toimeentuloonsa tai muuta elatusta, tämä otetaan hakijan käytettävissä olevina varoina huomioon.

Tilanteissa, joissa opiskelija ei voi esim. luottohäiriöistä johtuen saada pankista opintolainaa, opiskelijalle on järjestettävä vastaavin ehdoin muu mahdollisuus rahoittaa opintojaan lainalla (esim. sosiaalinen luotto). Ellei tällaista mahdollisuutta ole käytettävissä, opintoja voi harkinnan perusteella rahoittaa myös toimeentulotuella. Mikäli opiskelija ei ole kohtuullisessa ajassa saanut järjestettyä opintoetuksia korvaavaa rahoitusta (esim. tilapäis- ja osa-aikatyöt) opinnoilleen, ei toimeentulotukihakemusta voi kokonaan hylätä, mutta opiskelijan perusosan osuutta on mahdollista alentaa toimeentulotukilain 10 §:n mukaisesti (20 % tai 40 %).

Mikäli opiskelija ei ole saanut valtion takausta opintolainaan tai mikäli pankki ei ole sitä myöntänyt, opintolainaa ei ole perusteltua ottaa huomioon opiskelijan tulona (opintojen rahoittaminen muutoin näissä tilanteissa). Jos opiskelija voisi saada valtion takaaman opintolainan, mutta ei ole sitä jostain syystä nostanut, laina lasketaan hänen tulokseen.

Toimeentulotukea myönnettäessä pääsääntönä on, että tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään. Opiskelijan toimeentulotukilaskelmassa opintolainan kuukautta kohden jaksottuva osuus luetaan opiskelijan tuloksi;

- opintolaina voidaan jakaa tasan niille kuukausille, joille laina on myönnetty ja ottaa lainan kuukausierä tulona huomioon kuukausittain tai
- opintolaina voidaan ottaa kokonaisuudessaan huomioon tulona silloin kun laina on nostettavissa, minkä jälkeen tuloylijäämää siirretään seuraavien kuukausien toimeentulotukilaskelmiin
- opintoraha ja asumislisä otetaan tulona huomioon todellisten maksupäivien mukaan

Opintotukea myönnetään yleensä vain yhdeksälle kuukaudelle; opiskelun päätoimisuus määrittyy opintotukisäännöksillä. Pääsääntönä voidaan pitää, että opiskelu on päätoimista silloin, kun opiskelijalla on oikeus opintotukeen. Päätoimisestikin opiskeleva henkilö voidaan pääsääntöisesti velvoittaa hakeutumaan työnhakijaksi työvoimatoimistoon oppilaitoksen kesäloma-aikana. Korkeakouluopiskelija voi

saada kesäajalle opintotukea, jos hän suorittaa tutkintoonsa kuuluvia opintoja (muidenkin, paitsi lukio-laisten osalta voi olla mahdollista). Mikäli opiskelija ei ole lukuvuoden aikana nostanut opintolainansa, vaan on tullut toimeen muulla tavoin ja hakee toimeentulotukea kesän ajalle, katsotaan hänellä olevan opintolaina käytettävissä kesän ajalle. Kesäajalle opiskelija voi saada toimeentulotukea vain siinä tapauksessa, että hänellä ei ole mahdollisuutta työllistyä tai opiskella.

Oppikirjoista ja muista opiskelutarvikkeista aiheutuvat menot voidaan ottaa huomioon täydentävän toimeentulotuen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvina menoina; II-asteen oppilaitoksissa opiskeleville myönnetään oppilaitoksen määrittämiin opiskelutarvikkeisiin avustusta kohtuullisten kustannusten mukaisesti.

6 TYÖTTÖMÄT

Työttömän henkilön ensisijainen tukimuoto on työttömyyspäiväraha, ml. työmarkkinatuki. Toimeentulotukilain mukaan toimeentulotuen hakija on velvollinen ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi; jos toimeentulotuen hakija ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi, toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa (20 % tai 40%).

Ylläpitokorvausta ei oteta työttömällä tulona huomioon. Kurssilla tai työharjoittelussa olevilla huomioidaan matkakuluja julkisten kulkuneuvojen mukaan: seutulippu 115 €/kk. Lisäksi ensimmäisen seutulipun hankkijalle huomioidaan kortin panttimaksu 6,50 €. Jos työharjoittelussa oleva saa ylläpitokorvausta, matkakulut huomioidaan vain ensimmäisen kuukauden ajalta.

7 YRITTÄJÄT

Yrittäjän on toimeentulotukea hakiessaan annettava selvitys yrityksensä toiminnasta sekä tuloista. Yrittäjän käytettävissä olevien tulojen selvittämisen ohella on tarpeen selvittää myös yrityksen aikaisempi kannattavuus ja yrittäjän mahdollisuudet tulevaisuudessa saada tarpeenmukainen toimeentulonsa yritystoiminnastaan sekä seuraukset yritystoiminnan lopettamisesta.

Vaadittavat selvitykset:

- yrityksen tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus viimeksi päättyneeltä tilikaudelta
- tiliotteet ja/tai välitilinpäätös
- yrityksen ja yrittäjän viimeisimmät veroilmoitukset
- palkkailmoitukset
- työvoimaviranomaisen ja Kansaneläkelaitoksen lausunnot
- pitkäaikaisen vieraan pääoman lyhennysaikataulu ja korkokanta
- muut mahdolliset yrittäjän taloudellista tilannetta kuvaavat selvitykset (esim. yrittäjäeläke, maatalousyrittäjäeläke, pankkien saldotodistukset)

Yrittäjän tulojen ja varojen selvittäminen ja huomioiminen:

- tulojen määrittelyä varten on käytettävissä erityinen lomake (Kuntalomake nro e 6529 Selvitys yrityksestä saatavasta tulosta)
- yritystoiminnan asiantuntijoiden/konsulttien (veroviranomainen, yritys- tai elinkeinoasiamies, tilitoimisto) käyttäminen tarvittaessa
- yksityisöt yritystoiminnassa, vaikka toiminta olisi tappiollista, ovat huomioon otettavaa tuloa toimeentulotukea myönnettäessä
- jos yrittäjällä on käytettävissään omaisuutta (ei kiinnitettyä), se tulee realisoida; perintäpäätös tehtävä toimeentulotukea myönnettäessä

Selvästi kannattamatonta yritystoimintaa harjoittavan yrittäjän toimeentulotuen turvaaminen pitkäaikaisesti toimeentulotuella ei ole tarkoituksenmukaista

Mikäli yrittäjä saa tai hänellä on mahdollisuus saada yrityksestään vähintään työttömyysturvan peruspäivärahaa vastaava tulo, toimeentulotuen myöntäminen voi olla perusteltua, samoin toimeentulotuen myöntäminen lyhytaikaisesti. Kannattamaton yritys kehoitetaan lopettamaan; lopettamisaikaa annetaan noin 6 kk. Yrittäjää ohjataan ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi; mikäli hän kieltäytyy tästä, voidaan hänen perusosaansa alentaa 10 §:n mukaisesti 20 % tai 40 %.

8 ASEVELVOLLISET JA SIVIILIPALVELUSTA SUORITTAVAT

Palvelustaan suorittavalla asevelvollisella ja siviilipalvelusta suorittavalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen, muonitukseen, vaatetukseen, terveydenhuoltoon sekä muuhun ylläpitoon. Pääsääntöisesti ei oikeutta toimeentulotukeen esimerkiksi viikonloppuvapaiden tai lomien ajalta. Yksilöllisen harkinnan perusteella voidaan ruokarahaan myöntää toimeentulotukea. Oikeus toimeentulotukeen selvitetään siviiliin astumispäivästä alkaen

9. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Perusturvalautakunnan vahvistamat perusteet ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen ovat seuraavat:

- 1) Ehkäisevää toimeentulotukea myönnetään perusturvalautakunnan talousarvion määrärahojen puitteissa.
- 2) Ehkäisevän tuen myöntäminen on suunnitelmallista: tuki perustuu asiakkaan kokonaistilanteen erittelyyn ja arviointiin ja näiden perusteella tehtävään tuen käyttösuunnitelmaan.
- 3) Ehkäisevä toimeentulotuki on tilannekohtaista, kertaluonteista, projektityyppistä, ei toistaiseksi jatkuvaa.
- 4) Ehkäisevä toimeentulotuki on viimesijaista ja harkinnanvaraista tukea.
- 5) Ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisessä noudatetaan näiden ohjeiden lisäksi myös toimeentulotukilain ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjeiden mukaisia menettelytapoja.

Ehkäisevän toimeentulotuen tavoitteet:

- 1) Sosiaalisen turvallisuuden edistäminen
- 2) Omatoimisen suoriutumisen edistäminen
- 3) Syrjäytymisen ehkäiseminen
- 4) Pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden ehkäiseminen